

בס"ד

סיפור בהמשכים 4

צ'רנוביל המושך

מתוך "ליקוטי שמואל"

מלקט ועורך: ש. אייזיקוביץ

eisikovits1@gmail.com

הגיליון מופיע באתר 'לדעת' וכן ניתן לקבלו לאימייל מדי שבוע על ידי
שליחת בקשה. ל, eisikovits1@gmail.com

058-4852-443

אודה לכם אם תעבירו את העלון לאנשיכם או כתובות של נציג עלון. אשמח לקבל הערות מחכימות ובל"נ אשתדל להתייחס אליהם. גם רשות להדפיס / לחלק / להעתיק / לשמור. - בשעת הצורך הרשות נתונה לאמור מהדברים שבעלון אף שלא בשם אומרם. אבל הבא להדפיס וידפיס בשם אומרם. יביא גאולה לעולם. כמו כן יש אפשרות לקבל כל עלון בכל שפה כמעט שתרצו בתרגום של ווארד.

החיבור הראשון הופיע במסגרת

'מפעל ליקוטי שמואל'

"זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו"

בשעה טובה ומוצלחת, בסייעתא דשמיא, רואה אור ספר חדש ומפעים

ליקוטי שמואל – חומש בראשית

לאחר שנים של עיון, איסוף, ליקוט ועריכה, יוצא לאור ספר – סוף מעשה במחשבה תחילה ייחודי המאגד את מיטב הקטעים, המאמרים, הסיפורים והמשלים שהופיעו בעלוני פרשת השבוע בשנים האחרונות. דברי חן ושכל טוב, שנבחרו בקפידה וערוכים בטוב טעם, כדי להחיות את הלב ולהאיר את השולחן.

מתוכן הפרקים: רעיונות מאירי עיניים לפרשיות השבוע • משלים מעוררי מחשבה • סיפורים נוגעים ללב • פנינים להעשרה ולהעברה בשולחן שבת

מתאים ללימוד אישי, למסירת דבר תורה ולשיחה משפחתית

ערוך ומוגש בעמל רב על ידי הרה"ג שמואל אייזיקוביץ שליט"א

כעת למכירה במחיר שווה לכל נפש – כרך ראשון על חומש בראשית

60 ש"ח

בלבד

להזמנה:

<https://dash.bookpod.co.il/product/2231>

צ'רנוביל 4: הבריגדה השחורה

לימוזינת ה'לאדה' קרטעה בכבדות על דרך עפר המתפתלת בין תלוליות גבוהות, טרקטורים ענקיים, מכונות מגושמות ושאר הציוד המכני הכבד שניתן למצוא במכרה גדול, בפרט מכרה המספק את החלק הארי של תצרוכת הפחם של ברית המועצות. ארבע משאיות כבדות, צבועות בצבעי חאקי ומסומנות בכוכב האדום של הצבא הסובייטי, השתרכו אחריה. בתוך סביבת המכרה נראתה הלימוזינה כמו חללית שנחתה מפלנטה אחרת.

ויטאלי אלכסנדרוביץ' היה הראשון להבחין באורחים הבלתי קרואים. הוא היה אדם כרסתן, בעל פרצוף סמוק עליו התנוסס שפם עבות. ויטאלי, כורה בן כורה ממשפחה של כורי פחם מזה דורות אינספור, היה מנהיגם של פועלי מכרה 'טולה' השוכן בין הרי אורל. אמרו עליו שמשפחתו התעסקה בפחם דורות כה רבים עד שהצבע השחור חדר לעורם ונעשה חלק מחזותם. אבל זה לא היה נכון. מפעם לפעם כאשר טרח לשטוף מעל גופו את שכבת הזעה והלכלוך התברר שהוא דווקא בעל גוון עור בהיר למדי.

כריית פחם היא מלאכה מפרכת המצריכה כוחות גוף ונפש. הכורה עמל במשך שמונה שעות ביממה בעומק מאות מטרים מתחת לפני האדמה. נורות חשמל משמשות לו תחליף לאור השמש אותו כמעט אין הוא רואה שכן כאשר הוא שב לפני הקרקע היום כבר הסתיים. הוא גם מורגל לסיכונים: החשש שתקרת המחילה שלא נתמכה כהלכה תקרוס עליו ותשאיר אותו לכוד במעבה הקרקע; התפרצות פתאומית של נהר תת קרקעי עלולה להטביע אותו; הצטברות של גזים רעילים עלולה לחנוק אותו; וכל זאת עוד לפני שדברנו על תאונות עבודה השכיחות בכל מקום שבו ציוד מכני כבד ובני אדם שוהים בצוותא. העבודה עצמה מתנהלת בחום כבד ובאוויר הדחוס.

הקשיים והתלאות יוצרים סוג של אחווה בקרב אלה שאתרע מזלם לעבוד בעבודה הזאת. אנשים מבחוץ אולי מביטים עליהם בזלזול ובהתנשאות אבל הם רואים את עצמם כאלו מובחרת של פועלים עזי נפש המסוגלים לעבוד במקומות ובתנאים שמעטים היו מרהיבים עוז לעבוד בהם. "הבריגדה השחורה" כפי שכינו את עצמם בליצנות.

בעודו יושב עם חבריו הכורים במועדון המאולתר בו נהגו להתארגן לקראת תחילת המשמרת הבחין ויטאלי מזווית עינו בשיירה הבלתי שגרתית העושה דרכה האיטית לתוך המכרה. "עוד ביקור של עסקן מפלגתי?" תהה בינו לבין עצמו.

זה לא היה סביר.

עסקני המפלגה נהגו לבקר בטולה רק בתחילת השנה. הם נהגו להעביר את רוב זמן הביקור במשרדו של מהל המכרה שהשקה אותם בשפע של וויסקי משובח. לאחר מכן היו יורדים להצטלם בחצר המכרה. התמונות המבוימות שלהם, חבושים בקסדות כורים שנראו מגוחכות בעליל על רקע חליפות הפסים המגונדרות שלבשו, קישטו אחר כך את מהדורת העיתון המקומית. לעיתים נדירות יותר היה מבקר עסקן בכיר ממוסקבה הרחוקה. או-אז היה סיכוי שתמונתו תופיע אפילו ב"פרבדה", עיתון הבית של המפלגה הקומוניסטית, לצד כותרת בומבסטית כגון "עליה דרמטית בתפוקת הפחם הודות לגאונות השיטה הקומוניסטית" או קשקוש מאין זה.

ויטאלי התייחס במשיכת כתף לביקורים הללו ולכותרות שבאו בעקבותיהם. פעם אבותיו עמלו בשירותו של הצאר, היום הם עמלים בשירות המפלגה. פוליטיקאים ובירוקרטים באים וחולפים אבל מתחת לפני הקרקע הכל נשאר אותו דבר. "העתיד שלנו תמיד שחור", היה מפטיר אחרי שהקומיסר המקומי היה מסיים נאום נלהב על העתיד הוורוד הצפוי ב"גן העדן של הפועלים". כאשר באו העסקנים לביקור היה ויטאלי מתמוגג מהבעת המיאוס שהופיעה על פניהם האנינות כאשר חיבק אותם עם כל הזעה והפחם שעל גופו. "שירגישו פעם כמו פועל אמיתי", אמר בציניות.

אבל הפעם זה היה שונה.

ליבו אמר לו שלא מדובר בביקור פוליטרוקים רגיל. מנהל המכרה בוודאי היה מודיע לו מראש וויטאלי היה סוחט ממנו כרגיל הגדלה במכסת הוודקה השבועית. לא, הפעם מנהל המכרה לא סיפר לו כלום משום שהוא עצמו לא ידע על הביקור. משמע - העסק רציני מתמיד. מה עוד שהמשאיות – שאחת מהן הייתה מלאה בחיילים שעתה קפצו החוצה והסתדרו בשורה – לא בישרו טובות.

"חברים", סינן ויטאלי בשקט. "נראה לי שהפעם עומד לקרוא משהו לא רגיל. אתם תשתקו ותתנו לי לדבר".

כעבור כמה רגעים היו הכורים מקובצים בחוץ, תחת עינם הפקוחה של החיילים דרוכי הנשק.

דלת הלימוזינה נפתחה ומתוכה הגיח אדם רזה שגופו עטוף בחליפה בהירה, עם עניבה מרושלת שהתנופפה ברוח. ויטאלי שמר על ארשת פנים פסיבית שהסתירה את הפתעתו. זה היה יפים בוריסלב, שר המכרות

והמחצבים הסובייטי בכבודו ובעצמו. ויטאלי לא פגש אותו מעולם אבל זהה אותו מהתמונות בעיתון.

וסיילי רחש בוז עמוק לטיפוסים מסוגו של יפים בוריסלב, פקיד שמעולם לא אחז בידו מכוש (אלא לצורכי צילום) ואף פעם לא ירד למעמקי מכרה. כמו רוב הבירוקרטים שהסתובבו בקרמלין הוא היה עסקן מפלגה מקצועי שלא עשה בחייו שום דבר חוץ מלהתחנף לבוסים הנכונים כדי לקבל תפקיד נחשק עם כל ההטבות הנלוות. התחום היחיד ש"שר המכרות והמחצבים" הצטיין בו היה אומנות הפוליטיקה וההתרפסות.

"מה הוא רוצה מאתנו הפעם?" תהה ויטאלי.

"קומראדים!" פתח השר בקול צורמני ודקי. "המפלגה דורשת את התגייסותכם המלאה למאמץ הלאומי! עליכם לעלות מיד על המשאיות העומדות כאן! מי שיסרב לציית לפקודה - יירה כאן במקום!!"

ויטאלי לקח שאיפה עמוקה מהסיגריה וצעד צעד אחד קדימה.

"אני מציע שתתחיל איתי, כבוד השר", אמר בקול נינוח. "אחר כך..." - הוא העיף מבט לעבר הפועלים העומדים סביבו - "אחר כך תוכל לירות בחבר סרגיי העומד כאן לצדי, הוא ממילא עושה רק בעיות. ואז תוכל להמשיך ולירות בכל היתר לפי סדר אלפבית יורד..."

צחקוקים בקעו משורות הפועלים.

ויטאלי התקדם עוד צעד עד שפניו כמעט נגעו בפרצופו של יפים בוריסלב. הקצין שעמד לצדו של שר המחצבים והמכרות הסובייטי משש בעצבנות את קת אקדחו.

ויטאלי דבר בקול נמוך אבל הדממה הייתה מוחלטת וכל הנוכחים שמעו אותו היטב. "אם אתה רוצה לראות כאן תוצאות", אמר, "אני ממליץ שקודם כל תעיף מכאן את חיילי הצעצוע שלך. אחר כך תבקש סליחה מכולנו על סגנון הדיבור הבלתי מכובד שלך. אחר כך נתחיל את הפגישה מחדש כאשר הפעם אתה מסביר כמו בן אדם נורמלי מה הדבר שבשבילו באת לכאן. אחרת חוששני שתצטרך להרוג את כל הכורים במכרה 'טולה' ואז לא תהיה לך ברירה אלא להפשיל את השרוולים המגונדרים שלך ולכרות את הפחם בעצמך!"---

הם עמדו רגע אחד ארוך זה מול זה, הכורה הגוע והמיוזע בעל השפם העבות והזרועות השריריות מול הבירוקרט הממושקף והמעונב החנוט

בחליפה בהירה. ואז השפיל יפים בוריסלב את מבטו וכתפיו שחו כמו בלון שיצא ממנו כל האוויר.

הוא נופף לעבר הקצין. "קח את החיילים שלך ותחזור איתם למשאת... אני אשוחח כאן עם ... אה... החברים הטובים".

הוא הסיר את משקפיו וניקה אותם בעצבנות. "סליחה על האופן שבו דברתי אליכם. קבלתי הוראה בהולה מהקרמלין לגייס מאתיים כורים והדבר הלחיץ אותי. אף פעם לא ראיתי כזאת פאניקה בדרגים הגבוהים. זה גרם לי לאבד את העשתונות".

יפים לא סיפר להם כי בטרם נסיעתו לטולה ביקר בבית החולים מספר שש במוסקבה בו הוחזקו נפגעי הקרינה מצ'רנוביל. המראות המחרידים שראה שם ילוו אותו כל חייו.

פניו של ויטאלי לא התרככו כמלוא נימה. מקרוב הבחין באגלי זעה המתנוצצים על פדחתו של יפים. "האיש באמת נראה מוכה פאניקה", חשב לעצמו.

"מה אתה רוצה מאתנו?" דרש לדעת בקול קשוח.

יפים נשם עמוקות.

"חברים", פתח שוב שר המכרות. "בוודאי שמעתם על התקלה שאירעה בצ'רנוביל. התקשורת לא מספרת לכם הכל. המצב שם חמור בהרבה ממה שמדווח - אפילו ממני מסתירים את הפרטים המלאים. כל מה שאני יודע הוא שהמצב שם יחמיר מאוד אם לא יתבצע מבצע הצלה מורכב המצריך מספר רב של עובדי חפירה מיומנים". הוא נשא לעבר הפועלים מבט מתחנן. "אתם קו ההגנה האחרון המפריד בין העם הסובייטי לבין אסון בממדים שאי אפשר לדמיון. חייהם של מיליוני בני אדם תלויים בכם. אני מבקש מכם – לא בשביל המפלגה, לא בשביל האידיאולוגיה אלא רק בשביל להציל את חייהם של אינספור ילדים גברים ונשים חפים מפשע, להציל אותם מגורל מחריד. זה כל מה שאני יכול לומר".

דומה היא כי הוא עומד לפרוץ בבכי.

"וזה יהיה כרוך בסיכון?" שאל אותו ויטאלי.

יפים לא השיב, רק הנהן בראשו.

ואסילי הרהר רגע. הוא היה אחרי הכל פועל מכרות פשוט ולא הבין הרבה בכורים גרעיניים, זולת זה שהם מסוכנים מאוד. הוא הביט לעבר הפועלים סביבו. "זאת משימת התנדבות", אמר להם בקול יציב. "אף אחד לא חייב להצטרף אם הוא לא רוצה בכך. מי שבכל זאת מסכים לבוא, ילך אחרי".

הוא צעד לעבר המשאית הקרובה. כשחלף על פני השר יפים טפח לו על השכם. "אל תדאג, החבר בוריסלב", הפטיר באוזנו. "אנחנו ננקה אחרי כל המחדלים שאתה וחבריך השארתם".

הטפיחה הותירה כתם פחם שחור בצורת כף יד על חליפתו של בוריסלוב.

הכורים האחרים חלפו על פניו אחד אחד. כל אחד מהם טפח בטורו על חליפתו הבהירה של השר והותירה עליה עוד כתם שחור. המשאיות התמלאו במהירות. ויטאלי שם לב שאף אחד מהכורים לא נשאר מאחור. כולם בחרו להתנדב למשימה המסוכנת.

המשאיות התניעו ויצאו לדרכם בעננת אבק. מאחור, באמצע חצר המכרה הריקה והנטושה, נותר עומד יפים בוריסלב, חליפתו המהודרת מוכתמת באינספור כתמי פיח.

גופות זוהרות באפילה

בשורת האיום השיגה את לודמילה איגנטנקו בדירת הוריה במוסקבה. הטלפון צלצל והאיש שעל הקו הודיע לה כי חלה הידרדרות חמורה מאוד במצב בעלה, ויטאלי. לודמילה הבינה מיד את משמעות הדברים.

רק שעות ספורות קודם לכן הביטה מרחוק במטה עליה שכב בעלה. הרופאים לא הניחו לה להתקרב יותר. הקרינה שבקעה מגופו הייתה מסוכנת מדי. ממוקם עמדה בקושי הצליחה לזהות אותו. הוא נראה כמו אדם שגופו נכמש בתנור יוקד. העור התקלף מבשרו קרעים-קרעים. אם מצבו הידרדר יותר הרי שיכולה להיות לכך רק משמעות אחת: הוא אינו עוד בין החיים.

הלוויה התקיימה כמה ימים מאוחר יותר. הייתה זו לוויה משותפת עבורו ועבור עוד 17 בני אדם שמתו ממחלת הקרינה אליה נחשפו בשעות ובימים הראשונים לאחר אסון צ'רנוביל, בהם שני המהנדסים שהיו אחראים על משמרת הלילה – אקימוב וטופטנוב.

זו הייתה לוויה עצובה מאוד וגם מוזרה באופן מצמרר. בני המשפחות לא הורשו להתקרב לגופות הנפטרים. צוות הקבורה שטיפל בהם לבש בגדי

מגן מיוחדים ומסכות פנים הרמטיות. הגופות הונחו בארונות עשויים אבץ, מתכת בעלת כושר ספיגה גבוה של קרינה רדיואקטיבית. לו היו קוברים אותם באופן רגיל היו מרעילים את כל מי שמבקר בבית העלמין. מנוף הוריד את הארונות הכבדים בזה אחר זה לתוך תעלה עמוקה שדחפור חצב באדמה. פיזיקאי ממכון צ'רטקוב לחקר גרעיני חישב את עומקו המדויק של קבר האחים על מנת להבטיח ששכבת העפר שתכסה אותו תבלום כהלכה את מעט הקרינה שעשויה להסתנן מתוך הארונות.

עסקן מטעם המפלגה אמר כמה מילים על מסירותם ההירואית של הנפטרים שבמותם ציוו לאחרים את החיים. לא נשמעה תפילה מכל סוג לפי שהמשטר הקומוניסטי אסר על גילוי פומבי של אמונה דתית. הטקס היה קצר במכוון משום שהשלטונות ביקשו להצניע ככל האפשר את ממדי האסון ולגמד את משמעותו ההרסנית. הודעה על הלוויה אפילו לא נמסרה לעיתונות.

בתום הטקס עמדו קרובי המשפחה והביטו בעיניים כלות שעה שמערבל בטון יצק שכבת בטון עבה מעל הארונות המונחים בקבר – עוד צעד הגנה עליו המליצו המדענים. המערבל טרטר ושכבת הבטון האפורה התפשטה אט אט על פני הקבר כולו. ארונות המתכת נראו כמו ספינות כסופות השוקעות לאיטן בתוך אוקיינוס אפור סמיך. לבסוף נעלמו הארונות כליל. הבטון כיסה את הבור כולו בשכבה עמוקה. האבלים מחו את דמעותיהם האחרונות והניחו מעל הקבר הטרי את המזכרות המעטות שנותרו להם – תמונה ממוסגרת, בובת סמרטוטים, זר פרחים, זוג נעליים – בטרם הסתלקו לדרכם.

ורק עמוק בבטן האדמה, בתוך תיבות האבץ האטומות, זהרו באפילה הגופות הספוגות רעל רדיואקטיבי כפי שימשיכו לזהור עוד אלפי שנים בעתיד.

עולם של שקרים

ד"ר בוריס טיומקין המתין עד שסוכן הקג"ב סיים את משמרתו בטרם חמק לתוך חדר האשפוז של דיאטלוב. הנסיון לימד אותו שהסוכנים נוהגים להתחלף בשעה אחת בצהרים מה שהעניק לו חלון זמן של רגעים אחדים להכנס פנימה.

דיאטלוב, סגן מנהל תחנת הכח צ'רנוביל ומי שפיקח על פעולות הכור באותו לילה גורלי, ישב ליד החלון כשהוא לבוש בחלוק בית חולים לבן ועישן סיגריה. למרבה הפלא האיש הזעפן והרגזן שאישיותו ויוהרותו היו בין

הגורמים לאסון, היה עדיין בחיים. בעבר כבר שרד פגיעת קרינה קשה וכנראה שהוא נמנה עם ברי-המזל שגופם עמיד יותר בפני הנזקים הרדיואקטיביים.

"אני לא רוצה שום טיפול!" צעק בזעף בלי להפנות את מבטו. "תסתלקו מכאן!"

"לא באתי לטפל בך," השיב טיומקין בשקט. "כל מה שאני מבקש הוא לשאול אותך כמה שאלות?"

דיאטלוב התיק לראשונה את מבטו מהחלון ונעץ בו מבט שכולו מרירות. הוא בחן את טיומקין ואת הפנקס שהחזיק בידו. "אז אתה מטעם הוועדה שבאה להטיל עלי את האשמה?"

"אני לא מטעם שום וועדה," אמר לו טיומקין. "אין לי שום ענין להאשים אותך בכלום. אני רק מחפש תשובות והסברים שימנעו את הפיצוץ הבא. עם זאת יתכן שבסוף יתברר שמה שאני מחזיק כאן בפנקס הוא הדבר היחיד שמפריד בינך לבין כדור בראש..."

מבטו של דיאטלוב נותר עיקש. "מי אמר שהכור התפוצץ?"

שבוע ימים אחרי האסון סגן המנהל של צ'רנוביל עדיין היה שרוי בהכחשה מוחלטת, ממש כפי שהיה בשעות הראשונות.

טיומקין לקח נשימה עמוקה והושיט לו תמונה מתוך הצרור שאחז בידו. היה זה תצלום אווירי של הכור החרב והמנותץ. "הנה ההוכחה," אמר בשקט.

דיאטלוב הביט ממושכות בתמונה ועיוות את פרצופו. זאת הייתה הוכחה ניצחת.

טיומקין דיבר במהירות, יודע שיש לו רק רגעים ספורים לפני שאנשי הקג"ב יבדקו מה קורה בחדר. "אקימוב וטופטנוב סיפרו לי לפני מותם שהם לחצו על כפתור אי-זד חמש, כפתור הכיבוי של הכור, וזה מה שחולל את הפיצוץ. האם אתה יכול לאשר את הדברים?"

דיאטלוב חזר בזיכרונותיו לרגעים הכאותיים שקדמו לפיצוץ האימתני. "כן," אמר לבסוף, "שני הטיפשים לחצו על הכפתור. לא הייתה להם ברירה. הם הביאו את הכור למצב של חוסר יציבות עד שלא נותר מנוס מאשר לכבות אותו."

"אבל איך כיבוי הפיצוץ יכול לגרום לפיצוץ?"

פניו של דיאטלוב הביעו תסכול מוחלט. ניכר היה בעליל שאין לו שמץ של מושג. "מה זה משנה," התפרץ לבסוף בזעם. "הרי ממילא הבוסים יכתבו בדו"ח הסופי כל מה שהם רוצים. תגיד לי איזה מדד או נתון אתה רוצה לקבל – ואני אספק לך אותו. הרי כך פועלת השיטה אצלנו, נכון? כולם משקרים את כולם. כולם מרמים את כולם. כולם ממלאים דוחות מזויפים ומעבירים אותם הלאה. ואם יש תקלה – אתה כותב את מה שהבוס רוצה ממך כדי שהבוס מצידו יתגמל אותך בקידום או לפחות יגרום לכך שמישהו אחר במקומך יפול לידי הקג"ב. אנחנו חיים בערפל של שקרים גמורים עד שאין לנו מושג מה זאת בכלל אמת."

טיומקין מסוג לעבר הדלת. הוא הבין שבחדר הזה כבר לא ימצא את קצה החוט שהוא מחפש. קולו של דיאטלוב רדף אחריו: "אין גבול לשקרים. אתה שואל אותי איך כפתור הכיבוי של הכור גרם לו להתפוצץ, אבל מי אמר שהכפתור הזה בכלל הוא כפתור הכיבוי. אולי גם מי שהינדס את הכור שיקר ורימה. אולי הכפתור בכלל מגביר את הכור או עושה משהו אחר. בעולם של שקרים אי אפשר לדעת".

טיומקין סגר בשקט את הדלת. הוא בדק את המסדרון ונשם לרווחה. סוכן הקג"ב טרם חזר. הוא דחף את הפנקס עליו שרבט את שיחתו הקצרה עם דיאטלוב לתוך התיק והצטרף לזרם האנשים הנוהרים לעבר הכניסה לבית החולים. הוא הספיק להגיע עד לתחנת האוטובוס הסמוכה כאשר שני גברתנים התנתקו מתוך הקהל והתקרבו אליו בצעדים מהירים. מכונית בלתי מסומנת שהמתינה בסמוך התעוררה לחיים והתקרבה בנסיעה איטית.

טיומקין קלט את המתרחש ברגע האחרון אבל כבר היה מאוחר מדי. זרועות חזקות לפתו אותו. דלת המכונית נפתחה מולו והוא נדחף לתוכה. שני הגברתנים התיישבו מצידיו והמכונית השתלבה בתוך שניות אחדות בתנועה הזורמת. טיומקין הכיר את מוסקבה מספיק טוב בשביל לדעת להיכן הם נוסעים: מטה הקג"ב השוכן בכלא לובליאנקה הידוע לשמצה.

מאחוריהם העומדים בתחנה המשיכו להמתין בסבלנות לאוטובוס. הם השתדלו לא להגיב לחטיפה שהתרחשה לנגד עיניהם ואף התאמצו למחוק את זכר האירוע ממוחם. כשחיים במדינה תחת הזרוע האימתנית של מפלגת הפועלים הקומוניסטית יש דברים שמוטב לא לזכור.

הנדונים למוות

ויטאלי אלכסנדרוביץ נכנס בסערה לאוהל הפיקוד השוכן בפאתי תחנת צ'רנוביל.

"סחבתם אותי ואת אנשי ממרחק של אלף ק"מ למקום העלוב הזה. מה אתם בדיוק רוצים שנעשה?"

בוריס שרבינה, נציג הוועדה המרכזית של הפוליטבירו (הממשלה הקומוניסטית) וולרי לוגסוב, המדען הראשי האחראי על פעולות הכיבוי, החליפו ביניהם מבטים. כאשר דרשו לקבל ארבע מאות כורים מיומנים הם לא ידעו למה בדיוק לצפות, אבל ברור היה שויטאלי אינו פראייר. האיש אולי לא סיים בית ספר יסודי ולא ידע להסביר את ההבדל בין אורניום לפלוטוניום אבל מלבד זוטות אלה ראשו פעל כהלכה.

"אתה לא לובש את מסכת המגן שהנפקנו לך, ציין לוגסוב.

ויטאלי נעץ בו מבט חומל. "אתה חושב שנולדתי אתמול, דוקטור?" הוא ירק לרצפה. "אם הייתה איזה תועלת במסכות הללו הייתם לובשים אותם בעצמכם... אולי בעיניך אני כורה תמים אבל אני יודע היטב באיזה מדינה אני חי. עכשיו גש לעניין והסבר לי מה אתה רוצה מאיתנו".

לוגסוב הנהן בשקט. הוא פרס על השולחן תרשים גדול של הכור.

"החומרים הרדיואקטיביים שהיו בתוך הכור עדיין פולטים חום עצום. והם ימשיכו לעשות זאת במשך מאות שנים. אין דרך לכבות אותם. החום הפך את כל פנים הכור ללבה נוזלית רותחת. אם הלבה הזאת תשפך החוצה ותחדור לאדמה הרעל יגיע לשכבת מי התהום ותתפשט על מחצית מיבשת אירופה. כרגע כל מה שמונע את הדבר הוא תחתית הכור העשויה שכבת בטון מזוין בעובי שלוש מטר. אבל הבטון לא יחזיק מעמד לאורך זמן אם לא נתקין תחתיו מערכת קירור. זה המקום שבו אתם נכנסים לתמונה".

ויטאלי הביט בתרשים. "אתה רוצה שנחפור **מתחת** לכור?"

"בדיוק. אנחנו צריכים שתחפור שתי מנהרות לעומק 15 מטרים מתחת לכור. המנהרות יתחילו כאן וכאן" – לוגסוב הצביע על המפה – "והם יפגשו בנקודה הזאת. כאן יהיה עליכם לחפור חלל, למעשה אולם גדול, שבו נוכל להתקין את ציוד הקירור".

"ובשביל מה צריך **ארבע מאות כורים**?"

"כי העבודה תעשה ביד, השיב לוגסוב בשקט. "אנחנו לא יכולים לקחת סיכון שהכלים המכניים הכבדים יגרמו לרטיטות שיפילו עוד חלקים מהכור".

"ולמה צריך לרדת לעומק של **15 מטרים** מתחת לקרקעית הכור? נוכל לקצר את משך העבודה אם נחפור בצמוד לקרקעית".

לוגסוב נשם עמוקות. הוא קיווה שהשאלה הזאת לא תעלה, אבל הייתה זאת תקוות שווא הנעוצה בזלזול האוטומטי שיש ליושבי מגדל השן האקדמי כלפי חסרי השכלה פורמלית. ויטאלי לא היה טיפש. רחוק מזה.

"אנחנו עושים את זה למענכם", השיב לבסוף. "לפי החישובים שערכנו 15 מטרים של אדמה מעל הראש אמורים לספק לכם מידה סבירה של הגנה מפני הקרינה הנמצאת מעליכם. בנוסף תאלצו לעבוד במעבה האדמה ללא מאווררים. גם זה צעד שננקט לטובתכם. המאווררים מעיפים חלקיקי עפר לאוויר ומשם הם נשאבים לראות. כשהסיפור הזה יגמר אתם תרצו כמה פחות מהאבק הזה בריאות שלכם".

ויטאלי חשב בשקט. גלגלי מוחו הסתובבו בשקט. "אבל כשניכנס ונצא למנהרות לא נהיה מוגנים ב-15 מטרים של אדמה, נכון? וכאשר נסתובב כאן במתחם צ'רנוביל יום יום שום דבר לא ימנע א חדירת האבק הרעים לראות שלנו?"

"נכון", הודה לוגסוב. "זה המחיר שכולנו כאן משלמים".

ויטאלי נעץ מבט ממושך בבוריס שרבינה, נציג הוועדה המרכזית.

"הרבה מהאנשים שלי יחלו. אולי גם ימותו. האם תדאג למשפחות שלהם?" שאל.

שרבינה החזיר לו מבט. "אמרת מקודם שאתה יודע באיזה מדינה אתה חי... אני לא יכול להבטיח לך דבר. אעביר את הבקשה שלך לרשויות. אבל אני לא מבטיח כלום".

ויטאלי חיך במרירות לעבר לוגסוב. "הבנת דוקטור? אנחנו הפועלים השחורים שלכם נשלחים אל מותם. אנחנו נבצע את המשימה אבל לא לתפארת המפלגה או המדינה. אנחנו נעשה את זה כי מישהו צריך להציל מיליוני חפים מפשע".

לוגסוב לחלח את שפתיו החרבות. "קחו לעצמכם את כל היום למנוחה והתאוששות. תוכלו להתחיל מחר".

ויטאלי הסתובב וניגש בצעדים מהירים לפתח האוהל. "לא", זרק מעבר לכתפו. "אנחנו מתחילים הרגע. ככל שנתחיל מוקדם יותר כך נסיים מהר יותר ונוכל להסתלק מהמקום הארור הזה".

לוגסוב הביט אחר דמותו המתרחקת. הוא חש את עצמו כורע תחת הנטל. תחילה שלח אל מותם את צוות המסוק, שהתרסק, אחר כך היה זה תורם של שלושת הצוללנים, כעת הוא שולח למוות ארבע מאות כורים. בכל המקרים עשה כמיטב יכולתו להזהיר אותם מפני הסכנות אבל לא גילה להם את האמת המלאה. הוא נאלץ לשקר כי כך התנהלה המערכת כולה. מתי כבר יגמר הסיוט הזה?

הוא שלח מבט לעבר בוריס שרבינה ותהה איך מצליח הבירוקרט הקשוח הזה להתמודד עם נטל האשמה. אולי פשוט לא היה לו מצפון. גם זאת הייתה אפשרות.

אבל אם סבר לוגסוב כי בכך תמו הבשורות הרעות לאותו יום הרי שהוא טעה.

הטלפון צלצל ועל הקו היה אחד ממכריו במוסקבה. "טיומקין נעצר בידי הקג"ב, דיווח לו קצרות." הם מאשימים אותו בסיכון סודות מדינה.

פדיון שבויים

ישיבת הפוליטבירו בקרמלין הייתה מתוחה יותר מהרגיל.

התחושה הייתה ששלב המשבר של הפרשה מתקרב לסיומו וכעת עוברים לשלב הבא: חיפוש אשמים. מאחורי הקלעים של מועצת השרים כבר החלו התמרונים השקטים בין החברים כשכל אחד מבקש להדביק את האחריות למחדל על מישהו אחר. ברור היה לכולם שגורלות פוליטיים יקומו או יפלו בהתאם לאופן שבו תחולק האשמה וכולם רצו להיות בצד הנכון של הגיליוטינה בעת שהראשים יתחילו להתגלגל.

גורבצ'וב דרש לדעת את מצב הטיפול בנזקי השריפה. שרבינה דיווח ביובש על הגעת הכורים ממכרה טולה. "לפי הערכתנו הם יסיימו את פעולות החפירה בעוד ארבעה שבועות," אמר. איש מהנוכחים לא גילה ענין בגורל הכורים או משפחותיהם. מפלגת הפועלים הייתה טרודה בנושאים חשובים יותר מאשר לדאוג לפועלים.

בעוד שרבינה מדבר הגניב לוגסוב מבט לעבר ויקטור צ'ביקוב, ראש "המחלקה לביטחון והגנה", גוף המוכר יותר בכינוי קג"ב. עם רעמה של שער לבן ומשקפיים מגדילות במסגרת פלסטיק שחורה צ'ביקוב נראה יותר כמו אקדמאי מפוזר מאשר מנהיג גוף המודיעין האימתני ביותר בעולם. לא מעט סוכני ריגול אמריקניים שילמו ביוקר על הטעות האופטית הזאת. צ'ביקוב היה ערמומי ומסוכן אבל פרצוף הפוקר שלו לא הסגיר מאומה מהמחשבות

שחלפו בראשו. לוגסוב ידע כי האיש המפחיד הזה מחזיק בידו את המפתח לחירותו ואולי לחייו של בוריס טיומקין.

הוא התנער ממחשבותיו כאשר קלט שכל המבטים מופנים לעברו.

"החבר לוגסוב," אמר גורבצ'וב, "אנחנו רואים שמאמציך בשבועות האחרונים בצ'רנוביל התישו אותך עד כדי אובדן ריכוז... אבל זה עתה שאלנו אותך מהם צעדי הטיפול הבאים שיש לנקוט?"

לוגסוב מיהר לבלוע מעט מים מכוס זכוכית פשוטה ונעמד לדבר. "סליחה על חוסר הריכוז שלי... ובכן, כרגע יש לפתוח במבצע ניקוי ענקי של כל סביבות הכור עד למרחק עשרות ק"מ. זהו האזור שהתכסה בפיח רדיואקטיבי מסוכן. בכל השטח הזה יש לכרות את העצים, להרוג את כל בעלי החיים, לקבור את כל היבולים, וכמובן להמשיך בפינוי מוחלט של התושבים אם עדיין נותרו כאלה. צריך אפילו לקלף את שכבת האדמה עצמה עד לעומק מטר ולקבור אותה במקום אחר. אחרת הקרינה תחדור לכל מקום".

"כוחות הצבא כבר עודכנו ויתחילו בביצוע התוכנית," אישר שר ההגנה הסובייטי.

"ומה באשר לכור עצמו – אני מבין שעוד יש איזה בעיה".

"כן, בעיה רצינית. בסביבת הכור וגם על הגג הסמוך לו מפוזרים עדיין גושי גרפיט שנפלטו מתוך ליבת הכור. אלה הם החומרים הרעילים ביותר הקיימים ביקום וכל עוד הם מוטלים בשטח לא נוכל לגשת לשלב האיטום ההרמטי של הכור בתוך מבנה גדול שיקיף אותו מכל הכיוונים. רמת הקרינה תשאר גבוהה מדי. אנחנו מוכרחים למצוא איכשהו דרך להוריד משם את הגרפיט".

"אני בטוח שתמצאו דרך," הפטיר גורבצ'וב בחמיצות.

צ'ביקוב ביקש את רשות הדיבור. "הקג"ב ימשיך לפעול באופן שימנע הפצת תעמולה הרסנית ושקרית שתפגע בדימוי הבינלאומי של ברית המועצות. העולם צריך לדעת שמדובר בתקלה פעוטה שטופלה באופן מהיר ומקצועי בידי המעצמה הסובייטית".

כל הנוכחים הנהנו בראש. הם הבינו היטב שצ'ביקוב התכוון למבצע הטיוח הגדול שהתחיל עוד לפני שפנו השרידים הרדיואקטיביים מהכור.

המועצה התפזרה וחבריה יצאו למסדרונות הסמוכים בבניין הקרמלין. לוגסוב פסע בצעדים מהירים בעקבות ראש הקג"ב. שרבינה ניסה לעצור בעדו אבל לוגסוב רק סילק את ידו ברוגזה.

"החבר צ'ביקוב, צעק בקול רם.

ראש הקג"ב הסתובב באיטיות והיטיב את משקפיו. הוא נראה כמו זקן מבולבל וזה בדיוק היה המראה אותו אהב לטפח.

"החבר צ'ביקוב, התנשם לוגסוב. "אתמול עצרו אנשיך עמית שלי בשם בוריס טיומקין. אתה צריך לדעת שהוא חף מפשע. הוא פעל בשליחותי".

חיך רך הופיע על שפתיו של צ'ביקוב. "קומרד יקר, אתה באמת חושב שאני מכיר כל מעצר שמבצעים גורמי החוק במדינה? אני מניח שהחבר שלך יטופל בערוצים המקובלים".

"לא, לא", השיב לוגסוב. "הוא באמת לא עשה כלום. אני שלחתי אותו לתחקר את עובדי הכור המאושפזים בבית החולים כדי לדעת איך לטפל בשריפה. זה הכל. לא הייתה לי כל כוונה מעבר לכך!"

זה היה שקר כמובן, אבל שקר הכרחי לאור הנסיבות.

צ'ביקוב נאנח. "אני יודע שאין לנו בקג"ב דימוי ציבורי טוב מאוד. אפילו אני מצטמרר מהסיפורים שמספרים עלינו. אבל באמת שאנחנו בסך הכל קבוצה של אזרחים טובים הרוצים בטובתה של המדינה..." הוא נד בראשו לעבר שני אנשים שעמדו בהמשך המסדרון. "מה אתה חושב לעצמך, שעלי אין מעקב? בברית המועצות כולים עוקבים אחר כולם, מגדול ועד קטן. אנחנו קוראים לזה 'מעגל של אחריות'. וזה מבטיח שכולנו נלך בתלם ונעשה את מה שטוב למדינה. הבנת?"

"בלי טיומקין לא אוכל להמשיך לעבוד על כיבוי הכור", התחנן לוגסוב. "אנחנו נהיה בבעיה רצינית בלעדיו".

צ'ביקוב משך בכתפיו. "אם כן אתן הוראה מיידית לשחרר אותו. אבל אתה מבין שהחבר הזה שלך צריך להזהר שלא להסתבך בדברים שפוגעים בבטחון המדינה".

"ברור", גמגם לוגסוב. "טיומקין נמצא בתחנת המעצר בבניין לובליאנקה".

צ'ביקוב חיך, אבל הפעם לא היה בחיכוך שום דבר רך או נעים. "תודה רבה על עזרתך אבל אני יודע היכן נמצא טיומקין, החבר לוגסוב. אני יודע עוד

הרבה דברים. גם עליך אני יודע דברים. כל מיני דברים. תגיד לחבר שלך שיזהר".

הוא הסתובב בפתאומיות והלך לדרכו.

שרבינה נעמד ליד לוגסוב. "לעולם אל תעשה דבר כזה שוב," סינן באוזנו. "אין לך מושג עד כמה האיש הזה מסוכן. הסיבה היחידה שהצלחת הייתה משום ששיחקת את תפקיד המדען הנאיבי שלא מבין מימינו ומשמאלו. אבל אני מבטיח לך שבפעם הבאה הטריק הזה לא יעבוד".

(המשך יבוא)